

TOELICHTING DYSLEXIE

Wanneer uit het onderzoek een aantal signalen naar zijn voren gekomen, waaruit afgeleid kan worden dat er sprake is van dyslexie kunt u dat lezen in het verslag.

Hoewel dyslectici onderling zeker verschillen, zijn er toch veel overeenkomsten. Vrijwel alle dyslectici hebben problemen met:

- De verwerking van de lettertekens en van de klanken.
- Het vergroten van kennis bij het leren lezen, spellen en sommige andere 'schoolse' zaken (bijv. tafels en topografie).
- Het geautomatiseerd toepassen van kennis bij lezen, spellen en soms ook hoofdrekenen.
- Het tempo, de complexe taken en de concentratie bij lezen en spellen en soms ook bij andere vakken.

Hiervan hebben ze dan al jaren last, zonder dat het als dyslexie is benoemd. Meestal vertoonden ze als kleuter al bepaalde kenmerken:

- ze hadden moeite om klanken in woorden op de juiste volgorde te plaatsen.
- ze konden woorden of zinnen niet precies (na)zeggen.
- ze kenden weinig feiten en begrippen, zoals links en rechts, kleuren, dagen van de week.
- ze onthielden moeilijk versjes en liedjes.

Bij het leren lezen in groep 3:

- Konden ze de klank bij een letter moeilijk onthouden.
- Verwarden ze letters, die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, v/w, u/eu/ui, a/aa).
- Konden ze de eerste woordjes moeilijk onthouden.
- Lazen ze te veel 'letter voor letter' of haperden bij het lezen.

Bij het gevorderde lezen zien we de volgende problemen veel voorkomen:

- ze laten woorden weg, voegen ze toe of maken er soms andere woorden van.
- ze verwarren tekens die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, z/s, v/w, u/eu/ui).
- ze lezen een ander woord dan er staat (bijvoorbeeld: kat = poes).
- ze 'gokken' veel of lezen te veel 'letter voor letter'.
- ze vinden lezen moeilijk of hebben er zelfs een hekel aan.

Foutloos schrijven is voor dyslectici nog moeilijker dan lezen. Kenmerken hierbij zijn:

- ze halen letters die op elkaar lijken door elkaar.
- ze draaien letters om (bijvoorbeeld: ei = ie, ui = iu).
- ze laten letters en woorden weg of voegen ze juist toe.
- ze schrijven woorden op zoals ze klinken (de=du).
- ze kennen vaak wel regels voor het spellen, maar gebruiken ze niet.
- ze maken nog meer fouten in hun eigen verhalen.

Ook bij het leren van andere vakken kunnen dyslectische leerlingen problemen hebben, bijvoorbeeld:

- ze keren cijfers om (31=13).
- Bij hoofdrekenen worden fouten gemaakt omdat de 'tussenstappen' worden vergeten.
- ze hebben moeite met 'rijtjes leren' bij aardrijkskunde en het 'stampen' van de tafels.
- ze maken veel schrijffouten in hun aantekeningen en werkstukken.
- Engelse en Franse woorden opschrijven is moeilijk.

Algemeen handelingsplan

Wanneer uit onderzoek blijkt dat we te maken hebben met dyslexie, stellen we een raamplan op met aanwijzingen voor de leerkrachten, intern begeleiders, leerling en ouders, gericht op lezen en spellen en andere vakken. Dat plan bestaat uit algemene en specifieke onderdelen. Hieronder staan een aantal algemene adviezen opgesteld.

In het algemeen zijn er zaken, die je zeker niet en andere, die je zeker wel moet doen:

Wat je zeker niet moet doen:

- Hopen of verwachten dat dyslexie door behandeling overgaat.
- De leerling altijd 'normaal' met de klas laten meedoen.
- Meervoudige, complexe, lees-, schrijf- en rekentaken altijd zonder meer aanbieden.
- Geduld verliezen wanneer een leerling makkelijke woorden niet goed schrijft, fouten leest of leerstof weer vergeet.

Wat je zeker wel moet doen:

- Begrijpen welke moeilijkheden de leerling heeft en deze met hem of haar bespreken.
- Bij het lezen het plezier en het begrip ver boven de techniek stellen.
- Van tevoren bedenken welke moeilijkheden in de leerstof zitten.
- Het spellen erg gestructureerd, overzichtelijk maken en langzaam opbouwen.
- Het spellen richten op de communicatieve waarde.
- De leerling leren gefaseerd te werken aan lees-, schrijf- en rekentaken.
- De leerling de mogelijkheid geven en leren problemen te compenseren.
- Naast compensatie- ook dispensatiemogelijkheden zoeken.

Accepteren en begrijpen

Het accepteren van de problemen van de dyslecticus vormt de basis voor elk handelingsplan. Dyslectici blijven immers altijd op de een of andere manier moeite houden met onderdelen van de schoolvakken. Het is heel belangrijk dat de leerling, maar ook de mensen in de omgeving weten dat er bepaalde problemen zijn als gevolg van dyslexie. De leerling zal **altijd** kleine fouten blijven maken bij lezen en spellen (en vaak ook rekenen). Het lezen zal sneller verbeteren dan het spellen en uiteindelijk ook op een beter niveau komen dan het spellen. Het spellen is voor de dyslecticus het grootste probleem. Dit speelt bij allerlei schoolse taken een rol en is ook in de thuissituatie te merken. De emotionele gevolgen van het maken van fouten als gevolg van dyslexie en van het lui of dom gevonden worden daardoor moeten niet onderschat worden.

Naast acceptatie is het begrijpen van de problemen van de dyslecticus de basis voor het handelen. Dit geldt voor de leerling zelf, de ouders, de leerkrachten en medeleerlingen.

Compenseren en dispensereren

Belangrijke hulp die dyslectici kunnen krijgen is gericht op het omzeilen van hun problemen. Dat wil zeggen dat ze gebruik leren maken van hun sterke kanten om problemen te vermijden of te verminderen. Hierbij leren leerlingen de aspecten van taken waar ze goed in zijn meer te benutten bij moeilijke taken. Zo kan bij het aanleren van bepaalde oefenstof de tekst op een geluidsdrager worden gezet. De leerling kan dan met het afspelen meelesen, belangrijke onderdelen uit de tekst markeren e.d. Voor bepaalde taken krijgt een dyslectische leerling dispensatie in de vorm van minder werk, meer tijd of niet meedoen.

Vanwege dyslexie kunnen leerlingen langzamer werken en soms tegen voor hen zo goed als onmogelijke taken aanlopen. Het is belangrijk om na te gaan of ze gebaat zijn bij het verwerken van dezelfde hoeveelheden leerstof in dezelfde tijd en bij het maken van dezelfde

taken als niet-dyslectici. Soms zal dispensatie noodzakelijk zijn: de dyslecticus krijgt dan meer tijd, hoeft minder te doen, hoeft iets niet te doen of mag het op een andere manier doen.

Extra leerhulp

Dyslectische leerlingen zijn, afhankelijk van de ernst van hun dyslexie, meer of minder aangewezen op extra leerhulp bij het lezen, spellen en de andere vakgebieden. Het is belangrijk om de leerhulp te richten op een voor de dyslectische leerling geschikte manier van oefenen om kennis in te halen en kennis goed toe te leren passen. Het geven van extra leerhulp bij lezen, spellen en andere vakken, zal specifiek bij dyslectische leerlingen gericht moeten zijn op het aanleren van woordstructuren en regels van aanpak bij lezen en spellen en op het toepassen hiervan in het werk in de klas.

De behandeling t.a.v. **het lezen** dient zich daarom specifiek te richten op:

- Aanreiken van ondersteunende visuele hulpjes voor letterherkenning en auditieve oefeningen van: uu/eu/ui of ei/ie, b/d, enz.
- De techniek van het lezen verbeteren door te werken aan: het herkennen van korte en lange klanken en de open en gesloten lettergrepen.
- Juiste leesstijl: benadrukken van een rustige en geconcentreerde houding, focussen op het verlagen van het foutenpercentage.
- Aanleren van andere leesstrategieën. De nadruk moet vooral gelegd worden op het Begrijpend Lezen. Dat dient met veel concentratie en 'stil' te gebeuren. Met name de aandacht voor de inhoud werkt erg compenserend op de vaak zo moeizame techniek. Veel gebruik maken van de op school aanwezige methodieken voor begrijpend en studerend lezen is daarom erg belangrijk.
- Inzicht bieden in de taalstructuur en de vaardigheid, zoals het leren splitsen van woorden in betekenisvolle delen, voor- en achtervoegsels en andere regelmatigigheden.

De behandeling t.a.v. **de spelling** dient zich daarom specifiek te richten op:

- Ontbrekende regelkennis. De behandeling zal daarom vanaf het niveau starten waarop onvoldoende beheersing is geconstateerd, plus de hiaten uit de voorgaande blokken. Bij voldoende beheersing zullen de daaropvolgende blokken aan de orde worden gesteld totdat het huidig klassenniveau is bereikt.
- De aangeleerde regelmatigheden bij de spelling te laten ontdekken in leesteksten door ze bijvoorbeeld te laten aanwijzen of te markeren.
- De woordenschat blijven stimuleren, moeilijke en verkeerd uitgesproken woorden leren begrijpen en juist uitspreken.
- Het aanleggen van een spiekschrift/spellingmap, waarin de manier van aanpak, woordenlijsten, geheugensteuntjes en andere zaken systematisch worden aangepakt.
- Juiste schrijfstijl: benadrukken van een rustige en geconcentreerde houding, het bewust toepassen van de regels en verminderen van onnauwkeurigheid door zelfcorrectie.

De behandeling t.a.v. **de werkhouding/ zelfvertrouwen/ leermotivatie:**

Het schrijven en lezen kost veel energie en wegens geringe succeservaringen raakt de leerling gemakkelijk gedemotiveerd. De bewustwording van spanningsvolle momenten wordt verkregen door deze gevoelens te bespreken en samen in gesprek met de leerkracht naar oplossingen zoeken. De leerling leren om adequate hulp te vragen.

Adviezen voor de leerkracht:

- Het gebruik van het spiekschrift stimuleren door:
  - de leerling eraan te herinneren het erbij te pakken als hij met spelling bezig is
  - bij de instructie te verwijzen naar de betreffende spiekaart,
  - eventueel een vergrote versie zichtbaar in de klas neer te zetten.
  - fouten in dictee te laten verbeteren aan de hand van het spiekschrift.
- In de communicatie met de behandelaar aangeven:
  - welke categorieën de komende week aan de orde gesteld gaan worden.
  - probleemgebieden die extra aandacht behoeven (rekentafels, Engels, etc.)
  - andere bijzondere gebeurtenissen zowel positief als negatief.
  - vragen.
- Vertrouwen geven t.a.v. het lezen en spellen en inspanning expliciet waarderen.
- Meer tijd geven bij het maken van de opdrachten, waarbij veel lees- en/of schrijfwerk wordt gevraagd (maar niet tijdens pauze of speeltijd) of minder huiswerk hoeven maken.
- Overschrijfwerk reduceren door gebruik te maken van kopieën.
- Altijd benoemen wat goed is gegaan bij het bespreken van schrijfwerk.
- Behandelde leerstof die een periode niet aan de orde is gekomen samen 'opfrissen' en niet als vanzelfsprekend aanwezig beschouwen (oude kennis zakt weg).
- Het mogen rekenen met een kladblaadje en rekenmachine in plaats van alles uit het hoofd te moeten doen;

Voor de ouders:

De ouders zijn vaak terecht erg bezorgd over de ontwikkeling van de leerling. Ze kunnen veel doen om de positieve leerhouding, het leesplezier en de emotionele ontwikkeling en een zelfstandige werkhouding te bevorderen, zoals:

- Boekpromotie, bibliotheekbezoek/abonneren op een tijdschrift/voorlezen. Samen op zoek gaan naar een kinderboekenserie die de leerling aanspreekt (het is voor dyslectische kinderen prettig als de lay-out, schrijfstijl en namen van hoofdpersonen hetzelfde blijven).
- Vaste tijd op de dag afspreken, waarin huiswerk gemaakt en gelezen kan worden.
- Er zijn leuke luisterboeken, boeken op cd, verkrijgbaar waarbij het gaat om de inhoud van de verhalen te verwerven. Wellicht verhoogt dit de motivatie voor lezen.
- Helpen met ezelsbruggen verzinnen, zodra je merkt dat het kind moeite heeft met bepaalde begrippen te onthouden.
- Verwachten dat het kind in spontane briefjes veel fouten maakt en deze niet verbeteren.
- Voor uitgebreide informatie zie ook onze website: www.eges.nl